

Tres poemes eròtics en català i occità copiats en un cançoner rossellonès

Three erotic poems in catalan and occitan copied in a songbook of Roussillon

ENRIC PRAT / PEP VILA
epr00005@gmail.com
pepvilamedinya@hotmail.com

Institut d'Estudis Gironins

Resum: Editem tres poemes anònims del segle XIX, de tema eròtic, dos en català i un en occità, copiats a la fi d'un manuscrit custodiat al Fons Albert Salsas de l'Arxiu Departamental dels Pirineus Orientals de Perpinyà (ADPO), que conté el recull de poemes rossellonesos *Obres de fra Pere*, de Pere Puiggarí.

Paraules clau: poesia eròtica; Pere Puiggarí; Rosselló; català; occità; francès; ADPO; segle XIX

Abstract: We present the edition of three anonymous erotic poems from the XIXth century, two in Catalan and one in Occitan, from a manuscript preserved in the Fonds Albert Salsas (Archives Départementales des Pyrénées-Orientales, Perpignan – ADPO) that contains the collection *Obres de fra Pere* by Pere Puiggarí.

Keywords: erotic poetry; Pere Puiggarí; Roussillon; Catalan; Occitan; French; ADPO; XIXth century.

DATA PRESENTACIÓ: 12/11/2014 ACCEPTACIÓ: 02/12/2014 · PUBLICACIÓ: 15/12/2014

L'any 2000, dins el volum *Poesia eroticoburlesca rossellonesa del s. XIX* (Prat / Vila 2000), vam editar un poemari anomenat *Obres de fra Pere*, de l'erudit, gramàtic i escriptor rossellonès Pere Puiggarí (Perpinyà 1776-1854), juntament amb un altre manuscrit titulat *Poésies écrites par M. Jaubert de Passa*, que contenia uns poemes anònims probablement només aplegats per Francesc Jaubert de Paça, d'ambient carnavalesc, provinents de la zona de Prats de Molló.¹ En el primer cas es tractava d'una col·lecció de vint poemes rossellonesos d'entre 1802 i 1819. El títol del recull era de Josep Tastú, que a la seva mort en tenia enllestida una edició que no es va arribar a imprimir.

Aquella col·lecció de poesia burlesca, de tema eròtic i amb tendència a la sàtira anticlerical, era aparentment obra de Pere Puiggarí i d'una colla de lletraferits amics seus (Xavier Cellés, Just Capdevila i Nicolas Birotteau).² Es tracta del que Amadeu Pagès, marmessor de Tastú, va definir com «una societat d'epicuris». Que aquells poemes descordats, plens de malícia i de vida, que avui per a nosaltres són d'un gran interès lingüístic i sociològic, havien tingut una certa difusió, ho demostren els diversos exemplars manuscrits de què tenim notícia i que caldria tenir presents a l'hora de preparar-ne una possible edició crítica: *a)* un manuscrit conservat al CDACC de Perpinyà, actualment traslladat a la Mediateca d'aquella vila, a partir del qual vam preparar la nostra edició; *b)* el manuscrit amb què Josep Tastú havia preparat la seva, ara per ara perdut; *c)* el manuscrit titulat *Les recreacions d'un bandit*, pertanyent a una certa senyora L... («hereva d'una vella família de roba perpinyanesa»), que va servir perquè l'*Almanac català del Rosselló* de la revista *Sant Joan i Barres* en publicqués tres poemes en els números 4 («Lo lleó i l'ase»), 7 («Los cabdells») i 8 («La majordona collonada»); *d)* el que estava en poder del poeta Jordi Pere Cerdà, traspasat l'any 2011; *e)* el d'un escriptor rossellonès que ens va prometre que ens el deixaria veure, però que fins ara no ha tingut ocasió de poder-ho fer; *f)* i finalment un manuscrit que conté materials diversos dels segles XIX

---

1 Recollides també a la zona de Prats de Molló, Josep Massot i Muntaner va editar dues cançons eròtiques molt interessants: «Filla de Marxant» (núm. 32) i «Se n'ha gornit un tracte» (núm. 33) (Massot i Muntaner (ed.) 2006: 296-297).

2 Jordi Pere Cerdà fins sembla suggerir que podrien ser pseudònims del mateix Puiggarí: «Tenim un poema d'ell [F. Jaubert de Paça], un vers català, on es burla de Puiggarí, un capellà, director d'ensenyament religiós, historiador dels bisbes d'Elna, que fou la primera seu del país, també autor de llibres de gramàtica i d'ensenyament del castellà. Puiggarí ha quedat amb fama de llibertinatge groller. Les *Recreacions d'un bandit* que li són atribuïdes porten també diferents signatures; pot ser que siguin com una careta perquè tradueixen un estat de jocs de grup mal definit. Són aqueixos representants vilarets de la cultura rossellonesa que Merimée, segons sembla, posarà en burla en algunes línies de la novel·la *La venus d'Illa*. No és l'erotisme de Puiggarí que mereix, sols, un juí despectiu, sinó la pobresa vulgar d'un llenguatge que es redueix, quasi sempre, a una baixesa absoluta. Els millors poetes, i els romàntics, han fet de l'erotisme un joc preciós; La Fontaine, una joieria de finesa. No té res de comú amb un Rector de Vallfogona i la part eròtica que se li ha atribuït; se sap que n'han afegit, com l'aigua que va a mar. Francesc Vicent Garcia és un mestre escriptor i poeta barroc de valor. Ja que tots dos són homes d'església, pot dir-se que són personatges escardalencs amb una budellada massa exhuberant» (Cerdà 2009: 63-64).

i xx, que figura en el fons de l'historiador cerdà Albert Salsas (1864-1940),³ dipositat a l'Arxiu Departamental de Perpinyà.⁴ De moment només hem pogut tenir accés als manuscrits *a)* i *g)*.

Aquest darrer, el manuscrit del Fons Albert Salsas que duu el nom de *Poesias Catalanas*,⁵ incorpora després de l'última de les obres que ja vam editar («Lo santchristo de guix»), tres poemes anònims, dos escrits en català i un en occità, i encara dos més en francès, però aquests darrers d'autor conegut.

En el cas dels dos poemes en francès, per tant, no es tracta d'originals sinó d'una simple còpia d'obres ben conegudes. Són: *a)* «L'Éden», d'Edmond Haraucourt (1856-1941), que comença: «Dans l'Éther infini, plein de profonds mirages»; és un poema sobre els nostres primers pares procedent del llibre *La Légende des sexes, poèmes historiques et profanes* (1882), que com el títol indica vol ser una paròdia de *La Légende des siècles* de Victor Hugo; com que és un poema accessible i extens, en reproduïm només una primera estrofa en apèndix; i *b)* «Gaillardise» (publicat també amb el títol de «La Polissonnerie»), que comença: «Je cherche un petit bois touffu», poema molt celebrat de François-Marie Arouet, dit Voltaire (1694-1778), i que figura en totes les antologies de poesia eròtica francesa, però que per la seva brevetat copiem sencer.

Aquí editem, doncs, els tres poemes anònims escrits en català i occità, ben diferents de to i de contingut, i en el cas de «Tocar» copiat en una lletra clarament diferent, de manera que res no fa pensar que siguin d'un mateix autor. Per l'ordre en què els publiquem, el primer («Tocar») és un poema moralitzador i morigerat de contingut i d'expressió, que evita tota possible grolleria recurrent a metàfores i que predica que els plaers de la carn cal fruir-los amb moderació, de manera que en puguem fer ús durant més temps, consells que semblen donats des de l'experiència de la vida i per tant des d'una edat avançada. Ben al contrari, el segon («Sòmit d'un putaner») és un text desvergonyat i desenfrenat, un deliri eròtic que es complau en tota mena de transgressions, amb la clara voluntat d'escandalitzar (o de divertir...) essent repugnant i sacríleg, tot relativitzat per la coartada del somni. El tercer («La gavachà») és molt semblant a d'altres poemes del recull de Puiggarí («Lo waló», per exemple), en el sentit que consisteix en una anècdota explicada només amb la finalitat de preparar un acudit final, una sortida graciosa per inesperada, que aquí consisteix en la revelació sobtada de la completa innocència de la noia protagonista.

---

3 Salsas fou un historiador local, autor entre altres obres d'una *Bibliographie de la Cerdagne* (Perpinyà 1899) i de *La Cerdagne espagnole* (Perpinyà 1899); vegeu Delcor 1944: 163-167.

4 ADPO, Fons Albert Salsas, 7J 82-83. En aquest fons, sense inventariar i sense ordre ni concert, hi ha documents esparsos procedents de la seva col·lecció privada, de totes les èpoques, molt interessants per a la història cultural i política del Rosselló i la Cerdanya.

5 Es tracta d'un manuscrit sense cobertes, escrit sobre paper ratllat, relligat en un quadern. Les mides són: 20,05 cm d'ample per 29,6 cm de llarg. També conté una lletra manuscrita, datada el 13 de juliol del 1937 i sense cap relació amb la resta, escrita per un tal Monsieur Casteil, que tracta de la còpia d'un manuscrit que tenia encomanada.

En el manuscrit es combinen aleatòriament les grafies catalanes tradicionals, quan a l'autor o al copista se'ls feien presents a la memòria, amb una transcripció de la pronunciació rossellonesa basada en les convencions gràfiques del francès, a les quals clarament ja estaven més avesats. Nosaltres, en comptes d'engavanyar el text original amb infinitat d'aclariments sobre la identitat i la pronunciació de gairebé cada paraula, editem i anotem tots tres poemes en grafia moderna però respectant-ne les particularitats fonètiques reflectides en el manuscrit. És amb aquesta intenció que, com ja hem fet en altres publicacions, adoptem la grafia ô, que permet representar una *o* tancada rossellonesa indicant al mateix temps que cal pronunciar-la [u], i sense deformar substancialment la imatge gràfica habitual del mot a què pertany, de la qual depèn la comprensió immediata del sentit: escrivim *gelôsa/usa* en comptes de *gelosa/usa*, que no informa que es tracta d'una rima, o *gelusa/usa*, on costa de reconèixer quina és la primera paraula. A més, hi afegim la transcripció literal dels originals perquè el lector interessat hi pugui aclarir qualsevol dubte o reserva, i en el cas del poema en occità, també una traducció.

a) Tocar

Lo tocar és cosa galana,⁶
de l'home és lo més gran regal,
on pica i repica de gana,
sense pensar que en vingui mal.⁷
És traïdor lo⁸ que tant amusa:⁹
no toquis pas més que lo pic.¹⁰
A tocar massa,¹¹ el batall¹² s'usa;¹³
creu-me, deixa estar lo repic.

---

6 *galana*: «notable, que excel leix, en bon sentit o en mal sentit» (GDLC; *galan* «bell i graciós, que captiva per les seves gràcies o encants», DCVB).

7 *que en vingui mal*: 'que en pugui venir cap mal' (*venir* 'esdevenir'; ross., CBDN, VDR).

8 *lo*: 'allò'.

9 *amusa*: 'diverteix' (occitanisme que DCVB documenta en Ramon Llull; oc. *amuser*, fr. *amuser*).

10 *que lo pic*: 'que un sol pic, que una sola vegada'.

11 *a tocar massa*: 'de massa tocar, per massa tocar' (fr.; cf. *À trop manger sa mère on devient orphelin*).

12 *massa, el batall*: encara que al manuscrit hi hagi *masse lo batail*, considerem que *lo* darrere vocal representa *ʎ* (de la mateia manera que *lo* davant de vocal representa *l*), com queda demostrat tant per la mètrica com per la grafia *al* en les successives aparicions de la tornada. Òbviament, *batall* és una metàfora tradicional per 'penis' i *tocar (el batall)* és 'copular'.

13 *s'usa*: 'es desgasta, es deteriora progressivament per l'ús' (oc. *s'usar*, fr. *s'user*; però no és a CBDN ni a VDR).

Vés a pler,¹⁴ si vos¹⁵ durar força,
no toquis pas de massa foc,¹⁶
sinó te faltarà la força:¹⁷
lo que és pas fort dura poc.
És boig qui de sos¹⁸ plers abusa;
si flaques,¹⁹ ja seràs bonic...²⁰
No toquis pas més que lo pic.²¹
*A tocar massa, el batall s'usa;
creu-me, deixa estar lo repic.*

Si no moderes pas ta fúria,²²
per aqueix joc tan agradant,²³
de [cert]²⁴ crenyim²⁵ que res no suri:²⁶
cul i mollets²⁷ hi passaran.²⁸

---

14 *a pler*: 'a pleret (a poc a poc, sense pressa)', amb moderació.

15 *vos*: 'vols'.

16 *de massa foc*: 'amb massa passió'.

17 *la força*: en el manuscrit *las forces* (va ratllar la *s* en adonar-se que li fallava la rima).

18 *de sos*: 'dels seus'; en el manuscrit, *das sus*.

19 *flaques*: 'defalleixes, flaqueges' (*flacar*, DCVB, CBDN, VDR).

20 ...*bonic*: no hem trobat enregistrada l'expressió irònica *ja seràs bonic*, però el seu sentit és prou transparent en el context: 'per bonic que siguis, estaràs ben llest'.

21 Des del punt de vista de l'estructura de l'estrofa, aquest vers hi sobra.

22 *fúria*: 'ímpetu'. Malgrat la grafia del manuscrit, resulta evident que la pronunciació prevista era *furi*, ja que rima amb *suri*.

23 *agradant*: 'agradós'.

24 Una taca de tinta impedeix de llegir un mot monosil·làbic, que transcrivim segons el significat que hipotèticament li atribuïm.

25 *crenyim*: 'temem' (*crényer*, de l'oc. *crénher*).

26 *suri*: 'prosperi, s'enforteixi' («fer que alguna cosa es mantingui viva i en creixença, que prosperi, que augmenti en vitalitat o en força», DCVB).

27 *mollets*: 'ventres de la cama' (fr. *mollet*), sinècdoc per cames.

28 *hi passaran*: 's'hi malmetran, es deterioraran, s'espantllaran, deixaran de servir o de ser eficaços' (ho relacionem

Sec i prim com una filòsa,²⁹
per força ja faràs a pic.³⁰
A tocar massa, el batall s'usa;
creu-me, deixa estar lo repic.

I ta muller, que hauràs gustada
la repicant³¹ primer³² de foc,³³
¿què farà, se vent³⁴ privada,
quan no li donaràs que un toc?³⁵

Ah!, cren³⁶ que la dona gelòsa³⁷
no pringui³⁸ ajuda d'un amic!
A tocar massa, el batall s'usa;
creu-me, deixa estar lo repic.

---

hipotèticament amb *passar-se* «alterar-se en mal; perdre la frescor, el bon estat natural» (DCVB), amb l'expressió *passar avall* 'morir-se; perdre's, desaparèixer per sempre' (Rodamots) i sobretot amb el francès *y passer* 'morir-se, deixar-hi la pell'.

29 *filòsa*: com ja hem dit, amb la grafia ò volem indicar alhora que es tracta d'una *o* tancada i que el manuscrit indica que cal pronunciar-la [u] (en aquest cas, *filòsa* ha de rimar amb *usa*). De fet, la grafia del manuscrit, *fillouse*, correspondria més aviat a *fillòsa* [fi'λuzə] o [fi'juzə], pronunciacions que no creiem possibles.

30 *faràs a pic*: 'aniràs a pic' (no hem trobat enregistrat en català *fer a pic*; en fr. hi ha *couler à pic* 'anar a pic' i *tomber à pic* 'caure a plom', però no pas *faire à pic*).

31 *la repicant*: 'repicant-la' (aquí, eufemísticament, 'tenint-hi coit dues o més vegades seguides').

32 *primer*: 'abans d'ara (en un temps anterior, quan eres més jove)'.

33 *de foc*: 'fogosament, apassionadament, amb vehemència, amb insistència'.

34 *se vent*: 'veient-se, quan es vegi' (*se ve(e)nt*).

35 *quan no li donaràs que un toc*: 'quan només li podràs donar un sol toc' (fr.).

36 *cren*: per *creny* 'tem (tu)' (verb *crényer*, ross.; de l'oc. *crénber* 'témer').

37 *gelòsa*: cal pronunciar [ʒə'luzə].

38 *pringui*: 'prengui' (ross., VDR).

I quan avances³⁹ dins teus dies,⁴⁰
t'avisaràs,⁴¹ sense estre⁴² vell,
que ets acabat⁴³ tes alegries,
falta de seguir meus consells.⁴⁴
-----⁴⁵
massa tard dirà lo que dic:
A tocar massa, el bataill s'usa;
creu-me, deixa estar lo repic.

Transcripció literal del text del manuscrit:

Tocar | Lo toca es cosa galane | de l'home es lo mès gran ragal | on pique y rapique degane | sense pensar qu'en vingui mal!! | Es trahido lo qua tant amouse | no toquis pas mès que lo pic | *a tocar masse lo bataill s'ouse* | *creu mè, dèche estar lo rapic* | |

Bés a ple si vos dura force | no toquis pas de masse foc | sino ta faltera las forces⁴⁶ | lo quès pas –fort dura poc | Es botj qui das sus plès abuse | si flacas jà saras bonich | no toquis pas mès qua lo pic | *a tocar masse lo bataill s'ouse* | *Creu mè, dèche estar lo rapic* | |

Si no moderas pas ta furia | Par aqueix joc tan agradan, | Da —⁴⁷ cragnim qu'a res no suri | Cou'l y mollets y passaran. | Sec y prim coum oune fillouse | Par force ja faras a pic | *a tocar massa al bataill s'ouse* | *creou me, dèche estar lou rapic.* | |

Y ta muller qu'auras goustada | La rapican primé da foc | qua fera ? sa ben pribada | qouan no l'y donneras [corregim *doumeras*] qu'un toc. | ah crain qu'a la done jalouse | no pringui ajuda d'un amic | *a tocar – massa al bataill souse* | *creou mè, dèche estar lou rapic* | |

---

39 *avances*: en el manuscrit, *abancais* (abans havíem trobat el subjuntiu *toquis*, amb -i).

40 ...*dies*: 'a mesura que vagis fent anys'.

41 *t'avisaràs*: 't'adonaràs' (ross.; oc. *s'avisar*, fr. *s'avisar*).

42 *estre*: 'ser' (ross.; oc. *estre*).

43 *ets acabat*: 'has acabat' («un gran nombre de verbs es conjuga amb l'auxiliar *ser*, o més aviat amb una barreja de *ser* i d'*haver*: *sun menjat, ets menjat, ha menjat, sem menjat, seu menjat, han menjat*», *VDR*, p. 23). Corregim *est*, que suposem un lapsus motivat per la influència del francès, per *ets*.

44 *falta de*: 'per culpa de' (fr. *faute de* 'per manca de').

45 L'estrofa i la falta de rima revelen que en el manuscrit hi falta un vers.

46 *las forces*: primer havia escrit *las forces* i després va ratllar la *s* final perquè li espatllava la rima.

47 Una taca de tinta impedeix llegir el mot (d'una sola síl·laba) que hi ha a sota.

y qouan abancais dins teous dies | tabiseras sense estre bieil | qu'est acabat t'as alagrias | falta de
saguir meus counseils | massa tart dira lo qu'a dic | *a tocar masse al bataill s'ouse* | *Creou mè debeche estar*
lou rapic ||

b) Sòmit⁴⁸ d'un putaner

Mes mirau quina desditja⁴⁹
me va subceir⁵⁰ l'altra nit!
Eri⁵¹ foll de la privitja⁵²
que tenia al cap del vit.

Sabereu⁵³ que somiava
que enculavi⁵⁴ dôs reddôrs,⁵⁵
i que el fotral⁵⁶ de mon avi
me gratava los collòns.⁵⁷

Lo vit tot untat de merda
me xucava⁵⁸ la muller;
jo li llepavi l'esquerda
i el còrrec caganer.

---

48 *sòmit*: 'somni' (ross.; però: «[ˈsɔmit] (forma usada en el llenguatge parlat de tots els dialectes)», DCVVB).

49 *desditja*: 'dissort' (cast. *desdicha*, amb sonorització rossellonesa).

50 *subceir*: 'succeir' (reflecteix la pronunciació [supsə'i] o [sutsə'i], en comptes de [suksə'i]).

51 *eri*: 'jo era'; aquí, 'estava'.

52 *privitja*: 'pruïja, coïssor' (ross., CBDN, VDR).

53 *sabereu*: 'sabreu'.

54 *enculavi*: '(jo) enculava'.

55 *reddôrs*: 'rectors' (el grup *ct* es pronuncia *dd*, amb sonorització i assimilació característiques del rossellonès: *rectôrs* > *reddôrs* [rɛd'dús]).

56 *fotral*: 'imbècil, bèstia, ximple, beneit' (CBDN, VDR; oc. *fotral*).

57 *collòns*: pronunciat *cullús* [ku'λus] en rossellonès (com reflecteix la grafia del manuscrit: *coullous*).

58 *xucava*: 'xuclava' (CBDN, VDR; oc. *chucar*).

Los⁵⁹ collòns botats⁶⁰ com toronges,⁶¹
a fe de Déu, eri⁶² calent;
'gés⁶³ cardat totes les monges,
quan⁶⁴ n'hi hagés hagudes cent.

La gòssa de la portera
no feia que⁶⁵ gemegar;
l'hi vai fotre per l'ullera⁶⁶
i después va cadellar.

Sants i santes s'enculaven,
criatures, animals.
Les macarelles⁶⁷ cridaven:
«Anem allà,⁶⁸ fotrals!». ⁶⁹

Si, pel llamp!,⁷⁰ 'gés vist ma mare,
encara que fòs son fill,
m'hi 'gés fet al para-para⁷¹
per li eixamplar el conill.⁷²

---

59 *los*: se sobreentén 'amb els' (fr.).

60 *botats*: 'inflats' (*botar* 'botir, inflar', *CBDN*, *VDR*).

61 *toronges*: 'taronges' (ross. *toronge* o *toronjo*, masc., *CBDN*, *VDR*)

62 *eri*: 'jo era' ('estava').

63 'gés: 'hagués' (afèresi d'*hagés* 'hagués'),

64 *quan*: 'fins i tot quan, encara que'.

65 *no feia que*: 'no feia més que' (fr.).

66 *ullera*: 'anus'. Corregim *ouère*, que ens sembla un error de còpia causat per la confusió entre *u* i *ll* o bé perquè el copista no va entendre el sentit del mot i el va esmenar.

67 *macarelles*: 'alcavotes' (*macarell* 'macarró, arlot', *CBDN*, *VDR*; oc. *macarèl*).

68 *anem allà*: equival aquí al fr. *allons-y!* 'endavant!'.²

69 Un altre vers coix, amb només sis síl·labes.

70 *pel llamp!*: exclamació que expressa resolució, determinació.

71 *m'hi 'gés fet al para-para*: 'm'hauria posat a fer amb ella el para-para, m'hi hauria dedicat al para-para'. A més del sentit obvi que se li dona en aquest context, suposem que *para-para* és la denominació d'un joc en què cal copsar alguna cosa (*parar* «estendre o presentar una part del cos, un recipient, en posició o manera apta per a rebre allò que ens donen, tiren, apliquen, etc.», *DCVB*; la repetició recorda altres noms de jocs, com ara el fr. *cache-cache* o el cast. *pillapilla*).

72 *conill*: 'vulva' (ross., *CBDN*, *VDR*).

Dins dels olis⁷³ tot nadava,
era una festa majòr.
Sant Galdric⁷⁴ descarregava
sul⁷⁵ cap de Nostre Senyòr.

L'Esprit Sant també s'hi feia,⁷⁶
amagat darrer⁷⁷ d'un cep;
tòta l'abundanci⁷⁸ queia
dins lo cul de sant Josep.

Un botgí⁷⁹ se lligava⁸⁰
arriba⁸¹ la Mare de Déu;
lo porc de sant Just bandava⁸²
garrotat sus⁸³ d'un poteu.⁸⁴

---

73 *olis*: aquí, usat en el sentit de 'sucs, fluids lubricants'.

74 *sant Galdric*: sant Galderic és el patró tradicional de la pagesia catalana.

75 *sul*: 'sobre el', contracció rossellonesa.

76 *s'hi feia*: 's'hi dedicava amb entusiasme' (cf. «fer-s'hi (en una cosa): esforçar-s'hi, lluitar», DCVB).

77 *darrer*: en el manuscrit hi ha *darrera*, però la mètrica ens fa veure que cal pronunciar-ho *darrer* («darré Apòcope de *darrere* "M'amagui darré d'un rideu" (Saisset)», VDR).

78 *abundanci*: pronunciació rossellonesa d'*abundància*.

79 *botgí*: 'botxí' ('home malvat, cruel, que fa sofrir'; pronunciat amb sonorització rossellonesa).

80 *se lligava*: no sabem quin és el sentit que es vol donar aquí a aquest mot, però en el context del poema ens suggereix la còpula (*lligar*: «unir dues o més coses de manera que hi hagi entre elles un encadenament, no hi hagi interrupció, que formin un tot homogeni», DCVB). D'altra banda, com que és un vers hipomètric, podria ser que hi faltés un mot monosil·làbic.

81 *arriba*: a falta d'una hipòtesi millor, i en un context tan volgudament sacríleg, ¿podria ser que es tractés d'un castellanisme (*arriba* 'sobre, damunt') que no consta enlloc que hagi estat mai usat en català?

82 *bandava*: 'trempava, tenia una erecció' (fr. *bander* 'tibar', familiarment 'trempar'; no és a CBDN ni a VDR).

83 *sus*: 'sobre' (ross.).

84 *poteu*: 'pal' (oc. *postèl*, fr. *poteau*; CBDN, VDR).

Culs, conills,⁸⁵ bônys⁸⁶ i tetes,
pel meu vit tot va passar;
me vai⁸⁷ fer més de cent punyetes
...i me vari⁸⁸ despertar.

Transcripció literal del text del manuscrit:

Somit d'un Putané

Mes mirau qu'ine dasditje | me va subsehir l'altre nit ? | Eri foll de la pribitge | que tenia al cap
del bit. ||

Sabareu que soumiabe | qu'encoulabi dous raddous, | y qu'a l' foutral de moun abi | me grattaba
los cullous. ||

Lou bit tot ountat de merde | me choucaba la moller | Jo l'y llapabi l'asquerde | y l' correq caganer.
||

Lous coullous botats com toronges | a fé de Deou, eri calent, | Jes cardat totas las monges | quan
n'y agés agudas cent. ||

La gousse de la portère | no feya qu'a jamegar | li bay fotre per l'ouère | y despues ba cadeillar. ||

Sants y santes s'encoulaben | criatoures, animals | Las maquareillas cridaban |
anem, alla, foutrals. ||

Si pel llam j'es bist ma mare | Encara que fus son fill, | Mi j'es fait al pare pare |

Per li axamplar l' conill. ||

Dins dels olis tot nadaba, | ere una festa majou, | san Galdrig d'escarragaba |
sou'l cap de nostra Senyou. ||

L'esprit san també si feya | amagat darrera d'un cep | Toute l'abundanci queya |

Dins lou coul de san Jousep. ||

---

85 *conills*: 'vulves' (ross).

86 *bônys*: suposem que *bony* fa referència al mont de Venus —a la «Carta d'en Jordi Capdeville al fra Pere» (*Poesia eròticoburlesca...*, p. 102) hi trobem: «cunys y culs, motas y tetas», on *mota* es refereix a la mata de pèl púbic.

87 *vai*: 'vaig'.

88 *vari*: 'vaig' («*vari*: *vaig*, en el pretèrit perfet perifràstic», *VDR*; en el vers anterior, en canvi: *me vai fer*).

Oun Boutgi sa lligaba | Arriba la mare de Deou; | Lou porc de San Joust bandabe |

garroutat sous d'oun pouteou. | |

Couls, counills, bounys i tetas, | Pel meou bit tot ba passa | Me bay fé mes de cent puñetas | y me bari desparta.

c) La gavacha⁸⁹

Una polida vendemiaire,
arribant un jorn⁹⁰ a Perpignan,⁹¹
se fasquèt lèu un carinhaire⁹²
que me la saupèt bitonar.⁹³

---

89 *gavacha*: en el manuscrit, *gabatge*, que és la pronunciació (o la interpretació) rossellonesa de l'occità *gavacha*, amb sonorització (*gavacha* [gaːˈatʃo] > *gavatja* [gəˈatʃə]). Respecte a la *a* final en occità (que hem transcrit per [o] seguint DCOOC, p. XIII, però que segons els parlars, pot ser pronunciada, o si més no ha estat transcrita, com [ə], [o], [o], [a], [a], [ə] i [æ]), observem que el manuscrit l'escriu inconsistentment de tres maneres diferents: a) *una, poulida, bitouna*; b) *ère, motte, paurotte, tuste*; i c) *paourouno, encaro, sabio*; que això no correspon a cap diferència fonètica ho demostra el fet que *paourouno* [pawˈruno] hi rima amb *bitouna* [biˈruno]... A més, cal tenir en compte que mentre que en català rossellonès *gavatx* és un «terme pejoratiu per a designar els que no parlen català i que són occitans» (CBDN), l'occità *gavach* és un «terme despectiu que s'aplica [...] a un pagès, a un muntanyès» (VDR) («montagnard; étranger; rustre, grossier», LDOF). Tenint en compte que el poema passa a Perpinyà i està escrit en occità, és probable que a la nostra *gavatxa* se li vulguin aplicar tots dos significats: és llenguadociana i, a més d'innocent i bonica, és rústega i ignorant.

90 *jorn*: com reflecteix la grafia de l'original (*joun*), es pronuncia [dʒun] (també [dʒur]).

91 *Perpignan*: pronunciat *Perpinyà* ([perpiˈɲa], rima amb *bitonar* [bituˈna]).

92 *carinhaire*: 'festejador', variant de l'oc. *calinhaire* («galant, amoureux», LDOF), per contaminació amb castellanismes del català com *carit* (del cast. *querido*) o *carinyós*. No enregistrat (CBDN, VDR).

93 *bitonar*: 'copular'. El verb *bitonar* (en aquest mateix poema usat tant intransitivament com, des del punt de vista de l'home, transitivament) no l'hem trobat enregistrat ni en català o occità (TLF, ADOF, LDOF) ni en francès (*bitonner, *bitounner... ; GRLF, RDHLF, DFNC), però sí el verb anàleg *biter*: «(1884) dérivé de *bite* sur le modèle *pine/piner*, est un mot vulgaire pour 'posséder charnellement', RDHLF». El sentit eròtic dels mots fr. *bite* (o *bitte*) i oc. *bita* 'penis' sembla una metàfora evident basada en el sentit mariner d'aquests mateixos mots (cf. *bita* «cilindre de ferro o d'acer que, subjecte a la coberta d'un vaixell, serveix per a amarrar-hi una cadena o un cable», GDLC), però els diccionaris francesos informen que això és històricament impossible perquè «le pillier de fonte, d'allure phallique, est bien plus tardif» (RDHLF); podria ser, doncs, que derivés d'una arrel germànica que encara manté el significat de 'biga' en algunes llengües escandinaves, entre d'altres hipòtesis. Als diccionaris rossellonesos (CBDN, VDR) no hi consta *bita*

Tant novícia⁹⁴ era la paurona
qu'encara 'n sabia pas
cossí se fa quand se bitona,
cossí van parellhis⁹⁵ afars.

De faïçon que, dijús⁹⁶ la mòta⁹⁷
sentissent un bolegadís,
«Èl, qu'es açò?»,⁹⁸ diu⁹⁹ la pauròta,
«açò que me tosta!¹⁰⁰ sadís!»¹⁰¹

Traducció:

Una bonica veremadora, arribant un dia a Perpinyà, va trobar (es va fer) aviat un festejador, que me la va saber *bitonar*. || Tan novella era la pobreta que encara no sabia com es fa quan es *bitona*, com van aquestes coses. || De manera que, sentint-se un bellugueig sota la mota [*la mata de pèl púbic*], «Eh!, què és això?», diu la pobrota, «això que em tusta!, Déu sant!».

Transcripció literal del text del manuscrit:

La Gabatge

Una poulida vendemiaire | arriban oun joun a Perpiña | se fasquet leu un carignaïre | que me la saupet bitouna. ||

‘penis’, però tenim testimonis del seu ús en català: «vehent traure la bita | del conaco maternal» (Prat / Vila 2000: 125) i els noms satírics d’eclesiàstics «fra Biteri» (Prat / Vila 2000: 134) i «mossèn Bitarol» (Burlaner 1995).

94 *novícia*: pronunciat *novici* en occità.

95 *parellhis*: per *parellhs*, però a l’original diu *pareillis*.

96 *dijús*: variant de *dejús* ‘sota’.

97 *mòta*: ‘pèl púbic’ («clap de pèls, de filaments, etc., a la superfície d’un òrgan o d’una part del cos», *DIEC2*; en fr. *motte* ‘gleva, terròs’ i ‘motte de gazon’ –a més de ‘gespa’, *gazon* també pot ser, metafòricament, ‘poils du pénil’).

98 *açò*: catalanisme per *aquò* [a’kɔ].

99 *diu*: català per *ditz* ‘diu’.

100 *tosta*: ‘tusta’; és a dir, creiem que és el català *tustar* (‘colpejar’, ‘trucar a la porta demanant entrar’) i no pas un hipotètic oc. *tustar [tys’ta] o l’oc. *tostar* ‘torrar, rostir’.

101 *sadís!*: possiblement, exclamació eufemística per *sant Di(e)u!* (com en el cas del castellà ¡*pardiez!*, deformació de ¡*por Dios!*).

Tant novici ère la paourouno | qu'encaro n' sabio pas | coussi se fa quand sé bitouna |
coussi van pareillis affas. | |
De faiçou que dijus la motte, | sentissent un boulegadis, | Eh qués aço, diu la paurotte |
aço que me tuste, sadis ?

Apèndix: Els poemes en francès

I. «L'Éden» d'Edmond Haraucourt

El primer dels dos poemes en francès copiats en aquest recull és *L'Éden*, del poeta, novel·lista, periodista i compositor francès Edmond Haraucourt (1856-1941)¹⁰² fou inspirat per «Le Sacre de la femme» de [Victor Hugo](#) (a *La Légende des siècles*). Formava part del llibre que Haraucourt havia publicat l'any 1882 amb el pseudònim Sire de Chambley, titulat *La Légende des sexes, poèmes hystériques et profanes*, paròdia, com es veu, del volum de Victor Hugo. Aquesta n'és l'estrofa inicial, on Adam es desperta d'una nit febrosa i descobreix per primera vegada Eva al seu costat:

Dans l'éther infini, plein de profonds mirages,
Dans l'azur insondable et vierge de nuages,
Le grand soleil montait lentement, gravement:
Et l'Éden, ébloui du long rayonnement,
S'éveilla. La nature amoureuse et ravie
Entonna le concert éclatant de la vie.
Tout remuait: Adam, le seul et le dernier,
Dormait les poings fermés, à l'ombre d'un pommier.
De larges ronflements bourdonnaient sur sa lèvre:
Il avait eu, la nuit, des douleurs et des fièvres;
Il avait fait un rêve, il avait mal aux reins:
Il avait cru voir Dieu, du haut des cieux sereins,
Descendre à petits pas, et la dextre divine
Avait pendant longtemps fouillé dans sa poitrine
Pour y ravir un os qu'elle avait emporté...
Adam dormait toujours. Debout à son côté,
Ève le regardait, soucieuse, étonnée.

---

102 El seu poema més conegut és «Rondel de l'adieu»,⁴ que es va publicar en el llibre *Seul* en 1890, convertit en cançó per Francesco Paolo Tosti l'any 1902: «Partir, c'est mourir un peu, | C'est mourir à ce qu'on aime; | On laisse un peu de soi-même en toute heure et dans tout lieu...»

II. «*La Gaillardise*» o «*La Polissonnerie*» (1729) de *Voltaire*

– Je cherche un petit bois touffu,
Que vous portez, Aminthe,
Qui couvre, s’il n’est pas tondu,
Un gentil labyrinthe.
Tous les mois, on voit quelques fleurs
Colorer le rivage;
Laissez-moi verser quelques pleurs
Dans ce joli bocage.
– Allez, monsieur, porter vos pleurs
Sur un autre rivage;
Vous pourriez bien gâter les fleurs
De mon joli bocage;
Car, si vous pleuriez tout de bon,
Des pleurs comme les vôtres
Pourraient, dans une autre saison,
M’en faire verser d’autres.
– Quoi! vous craignez l’évènement
De l’amoureux mystère;
Vous ne savez donc pas comment
On agit à Cythère;
L’amant, modérant sa raison,
Dans cette aimable guerre,
Sait bien arroser la gazon
Sans imbiber la terre.
– Je voudrais bien, mon cher amant,
Hasarder pour vous plaire;
Mais dans ce fortuné moment
On ne se connaît guère.
L’amour maîtrisant vos désirs,
Vous ne seriez plus maître
De retrancher de nos plaisirs
Ce qui vous donna l’être.

Bibliografia.

- ADOF* Alibèrt, Loís (1935) *Dictionnaire occitan-français d'après les parlers languedociens*, Tolosa, Institut d'Estudis Occitans (reed. 1978).
- CBDN* Camps, Christian / Botet, Renat (2013) *Diccionari nord català. Dictionnaire nord catalan*, Canet de Rosselló, Trabucaire.
- Cerdà, Jordi Pere (2009) *Finestrals d'un capvespre*, Canet de Rosselló, Trabucaire.
- DCOOC* Balaguer, Claudi / Pojada, Patrici (2005) *Diccionari català-occità, occità-català*, Barcelona, Llibres de l'Índex, 2005.
- DCVB* Alcover, Antoni M. / Moll, Francesc de B. (1926-1962) *Diccionari català-valencià-balear*, Palma de Mallorca, Editorial Moll.
- Delcor, Mathias (1944) «Albert Salsas (1864-1940), sa vie, son œuvre», *Bulletin de la Société agricole scientifique et littéraire des Pyrénées-Orientales*, 62, pp. 163-167.
- DFNC* Cellard, Jacques / Rey, Alain (1991) *Dictionnaire du français non conventionnel*, Hachette, París (2a ed.).
- DIEC2* *Diccionari de la llengua catalana*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2007 (2a edició).
- GDLC* *Gran diccionari de la llengua catalana*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1998 (Consultat per Internet).
- GRLF* *Le Grand Robert de la langue française*, París, 2001 (2 ed.).
- LDOF* Laux, Christian (2001) *Dictionnaire occitan-français. Languedocien*, Reialmont, Section du Tarn de l'Institut d'Études Occitanes.
- LTF* Mistral, Frédéric (1878-1886) *Lou Tresor dóu Felibrige*
- Massot i Muntaner, Josep (ed.) (2006) *Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Materials, vol. XVI (Memòries de Missions de Recerca, per Joan Amades i Palmira Jaquetti)*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat («Missió a Prats de Molló (1934)», pp. 296-297).
- Pere Burlaner (1995) *Els contes de mossèn Bitarol*, edició de Jaume Queralt, Barcelona, Llibres de l'Índex.
- Prat, Enric / Vila, Pep (2000) *Poesia eroticoburlesca rossellonesa del s. XIX*, Canet de Rosselló, Trabucaire.
- RDHLF* *Le Robert. Dictionnaire historique de la langue française*, París, 1992 (2a ed., 1998).
- VDR* Verdaguer, Pere (2002) *Diccionari del rossellonès*, Barcelona, Edicions 62.